

5^ο Κριτήριο στα Αρχαία Ελληνικά (*)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΔΙΔΑΓΜΕΝΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

A1α.

1. **Λάθος** («πᾶσαν πόλιν ὀρῶμεν κοινωνίαν τινὰ οὕσαν»)
2. **Σωστό** («Ἡ δ' ἐκ πλειόνων κωμῶν κοινωνία τέλειος πόλις»)
3. **Λάθος** («ἢ μὲν οὖν φωνὴ τοῦ λυπηροῦ καὶ ἡδέος ἐστὶ σημεῖον»)
4. **Σωστό** («ἢ δὲ τούτων κοινωνία ποιεῖ οἰκίαν καὶ πόλιν»)

A1β.

- **τούτων:** συμφέρον καὶ τὸ βλαβερόν, ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ καὶ δικαίου καὶ ἀδίκου (καὶ τῶν ἄλλων) [**1 μονάδα**]
- **τούτου :** τοῦ ἔχειν αἴσθησιν λυπηροῦ καὶ ἡδέος καὶ ταῦτα σημαίνειν ἀλλήλοις [**1 μονάδα**]

B1. Στο σημείο αυτό, ο Αριστοτέλης καταπιάνεται με την προέλευση της πόλης. Η πόλη αποτελώντας την ανώτερη μορφή κοινωνικής συμβίωσης προέκυψε αθροιστικά από τη συνένωση περισσότερων χωριών. **Η οἰκία και η κώμη αποτελούν ατελείς μορφές ανθρώπινης κοινωνίας, γιατί δεν μπορούν να εξασφαλίσουν στα μέλη τους την πληρότητα των σχέσεων και την ολοκλήρωση της κοινωνικής φύσης του ανθρώπου. Η οἰκία περιλαμβάνει, κατά τον Αριστοτέλη, μόνο τη συζυγική σχέση άνδρα-γυναίκα, τη σχέση πατέρα-τέκνων και τη σχέση δεσπότηδούλου. Η κώμη διευρύνει αυτόν τον κύκλο ικανοποιώντας κάποιες περαιτέρω ανάγκες, πρωταρχικά οικονομικές [αλλά και**

και κώμη διασφαλίζουν τη ζωή (ζῆν), δεν μπορούν όμως να παράσχουν την καλή ζωή (εὖ ζῆν), την αυτάρκεια δηλαδή και την ευτυχία. Αυτό, όπως αναφέρει παρακάτω ο Αριστοτέλης

είναι έργο της πόλεως (φάκελος υλικού). Έτσι στη συνέχεια ο Σταγειρίτης διασαφηνίζει ακριβώς τον σκοπό της πόλεως. Η πόλη εκτός από το ζήν δημιουργήθηκε για να διασφαλίζει και το ανώτερο απ' όλα τα αγαθά, το εὖ ζήν – την ευδαιμονία. Η πολιτική κοινωνία είναι η μόνη που μπορεί να εξασφαλίσει στον πολίτη το ουσιαστικό περιεχόμενο της ευδαιμονίας, την αυτάρκεια. Η αυτάρκεια είναι δώρο της πόλης, διότι ταυτίζεται με την ικανοποίηση των αναγκών της ανθρώπινης φύσης, που είναι πολιτική. Άρα, ο άνθρωπος που θέλει να είναι ευτυχισμένος ζει μέσα σε οργανωμένες κοινωνίες, διαμορφώνοντας αρμονικές σχέσεις με τους συμπολίτες του. Ο μονότης, ο ιδιώτης που συνειδητά ζει μόνος του, αδυνατεί να κατακτήσει την ανθρώπινη ευτυχία. **Η αυτάρκεια αποτελεί θεμελιώδες γνώρισμα της πόλεως και πρωταρχική επιδίωξή της. Με αυτήν δηλώνεται η επάρκεια των αγαθών που είναι απαραίτητα για την απόκτηση και διατήρηση της συλλογικής ευτυχίας (ευδαιμονίας). Πρόκειται για αγαθά εξωτερικά (υλικά), σωματικά και ψυχικά. Η αυτάρκεια μιας πόλης εξαρτάται α) από τη γεωγραφική της θέση, ώστε να εξασφαλίζονται υλικά αγαθά, β) από το έμψυχο, ανθρώπινο δυναμικό που διασφαλίζει την άμυνα της πόληςκράτους και γ) από το σύστημα χρηστής διοίκησης και απονομής δικαιοσύνης, που εγγυάται την εσωτερική συνοχή της πόλης.**

Η πόλη-κράτος ως ολοκλήρωση του εξελικτικού κύκλου, προσφέρει κάθε ανάπτυξη της ηθικής και πνευματικής δραστηριότητας των πολιτών. Στη διαδικασία αυτή παίζει καθοριστικό ρόλο η αυτάρκεια. Η αυτάρκεια της πόλης λοιπόν και η ευδαιμονία της, είναι δύο έννοιες που ταυτίζονται. Η αυτάρκεια συνδέεται με το εὖ ζήν και στο ηθικό και στο υλικό επίπεδο, τις **απαραίτητες προϋποθέσεις του οποίου, ο Αριστοτέλης (Πολιτικά 1325b13 κ.ε.) απαριθμεί: α) επάρκεια τροφής, β) ποικιλία τεχνών και τεχνιτών, γ) επαρκής οπλισμός, δ) οικονομική ευπορία, ε) θρησκευτικοί θεσμοί, στ) θεσμοί δικαιοσύνης.** Αυτό το τελευταίο χαρακτηριστικό της πόλης θεωρείται από τον φιλόσοφο και το πιο σημαντικό. (Φάκελος Υλικού).[10 μονάδες]

B2. Τόσο ο Αριστοτέλης όσο και Ισοκράτης πραγματεύονται το καταλυτικό ρόλο του Λόγου στην ηθική και πολιτική συγκρότηση του ανθρώπου. Σύμφωνα με την τελεολογική άποψη του Αριστοτέλη σε αντίθεση με τα ζώα, ο άνθρωπος είναι εφοδιασμένος από τη φύση με την ικανότητα του λόγου. **Η λέξη λόγος χρησιμοποιείται συχνά για να δηλωθούν αζεχώριστες μεταξύ τους η λογική (ως ιδιαίτερο γνώρισμα του ανθρώπου και ως διανοητική δραστηριότητα) και η γλώσσα (ως σύστημα σημείων και ως συγκεκριμένη έκφραση).** Στο συγκεκριμένο χωρίο ο λόγος αντιδιαστέλλεται προς την φωνήν, και, συνεπώς,

έχει ενισχυμένη τη σημασία της γλώσσας (χωρίς να χάνεται βέβαια η σημασία της ανθρώπινης λογικής) (Φάκελος Υλικού). Η ικανότητα του λόγου καθιστά τον άνθρωπο ικανό να εκφράζει όχι μόνο τα συναισθήματά του αλλά να συγκροτεί και να εκφράζει σκέψεις, ηθικές αξίες και έννοιες υψηλότερου επιπέδου από τα υλικά αγαθά. Μέσω του λόγου οι άνθρωποι σημασιοδοτούν, κατανοούν και σημαίνουν διακρίσεις που αποτελούν συστατικό πυρήνα της πολιτικής κοινωνίας: το ωφέλιμο και βλαβερό, το αγαθό και το κακό, το δίκαιο και το άδικο. Έτσι, η ίδια η ηθική διάσταση των ανθρώπινων σχέσεων, φαίνεται πως μόνο μέσα στο λογικό περιβάλλον της κοινωνίας μπορεί να νοηματοδοτηθεί και να αξιολογηθεί. Στην απόληξη της σκέψης του ο Αριστοτέλης, αναδεικνύει ακριβώς την πολιτική διάσταση των ηθικών εννοιών. Οι ανώτερες έννοιες που ο άνθρωπος είναι ικανός να συλλαμβάνει τον οδηγούν και στη συγκρότηση πολιτικών κοινωνιών. Έτσι η οικογένεια και η πόλη αποκτούν ηθικά χαρακτηριστικά, καθώς συγκροτούνται στη βάση ηθικών αξιών και κανόνων δικαίου. Επομένως, ο λόγος είναι το μέσο διαμόρφωσης της πολιτικής συνείδησης των ανθρώπων. Η φωνή είναι αναγκαία για το ζην, ενώ ο λόγος για το ευ ζην.

Ο Ισοκράτης ταυτιζόμενος με την αριστοτελική προσέγγιση, θεωρεί την κοινωνική και πολιτική οργάνωση του ανθρώπου αποτέλεσμα του λόγου. Χάρη στον λόγο ο άνθρωπος κατάφερε να ζήσει κοινωνικά και να απαλλαγεί από τη ζωή που χαρακτηρίζει τα άγρια θηρία. Χάρη στον λόγο ο άνθρωπος ξεπέρασε τους φυσικούς περιορισμούς και κατάφερε να συγκεντρωθεί με άλλους ανθρώπους, να θεσπίσει νόμους και να βελτιώσει μέσω των τεχνών τη ζωή του. Και για τον Ισοκράτη ο λόγος είναι αυτός που θεσμοθέτησε τις ηθικές έννοιες, όπως αυτές του δικαίου και αδίκου, του καλού και του αισχρού. Προσθέτει πως ο λόγος έχει καθοριστικό ρόλο στη διαδικασία της εκπαίδευσης, της φιλοσοφικής έρευνας, της πειθούς και γενικότερα της ανάπτυξης της πολιτικής τέχνης. Ο λόγος για τον Ισοκράτη αποτελεί τον οδηγό όλων των πράξεων και των σκέψεων του ανθρώπου και η εκμετάλλευσή του αποτελεί προνόμιο κυρίως των ιδιαίτερα νοημόνων ανθρώπων.

Αριστοτέλης και Ισοκράτης συμφωνούν ως προς την πρωτεύουσα σημασία του λόγου για την οργάνωση της κοινωνικής και πολιτικής ζωής και όλων των αγαθών που απορρέουν από αυτήν.

B3. Να χαρακτηρίσετε ως σωστές ή λανθασμένες τις παρακάτω περιόδους. [10 μονάδες]

1. Η ψυχοσύνθεση του Αριστοτέλη είναι περισσότερο ποιητική και σίγουρα λιγότερο θετική και επιστημονική, όπως ήταν του Πλάτωνα. **Λάνθασμένη**
2. Ο Νικόμαχος, πατέρας του Αριστοτέλη, δούλεψε ως γιατρός στην αυλή του βασιλιά της Μακεδονίας Φιλίππου του Β'. **Λάνθασμένη**
3. Με την επιστροφή του Αριστοτέλη την δεύτερη φορά στην Αθήνα από τη Μακεδονία ξεκινά και η τρίτη φιλοσοφική του περίοδος. **Σωστή**
4. Σύμφωνα με τους υπολογισμούς του Απολλόδωρου όταν ο Αριστοτέλης γεννήθηκε ήταν το 3^ο έτος της εκατοστής δέκατης τέταρτης ολυμπιάδας. **Λάνθασμένη**
5. Η ηθική φιλοσοφία είναι μέρος της πολιτικής φιλοσοφίας σύμφωνα με τον Αριστοτέλη. **Σωστή**

B4a. Να συμπληρώσετε το κενό στις παρακάτω προτάσεις με ομόρριζα, απλά ή σύνθετα, των λέξεων με έντονη γραφή: [6 μονάδες]

α) **άγελαιου**: Έχει πολύ μεγάλη **αγωνία** για τα αποτελέσματα των εξετάσεων.

β) **βλαβερόν**: Λόγω τεχνικής **βλάβης** στο σιδηρόδρομο, ακυρώθηκαν πολλά δρομολόγια.

γ) **δηλούν:** Έκδηλη ήταν η δυσαρέσκεια των πολιτών για τη διαχείριση της πανδημίας. δ) **μάτην:** Η αποψινή συναυλία **ματαιώθηκε** λόγω άσχημων καιρικών συνθηκών.

ε) **οὐθέν :** Η **εξουθενωτική** προπόνηση μπορεί να προκαλέσει μυοσκελετικούς τραυματισμούς.

B4β. Να συνδέσετε τις λέξεις της στήλης Α με τις ετυμολογικά συγγενείς τους από τη στήλη Β [δύο λέξεις της στήλης Β περισσεύουν] **[5 μονάδες]**

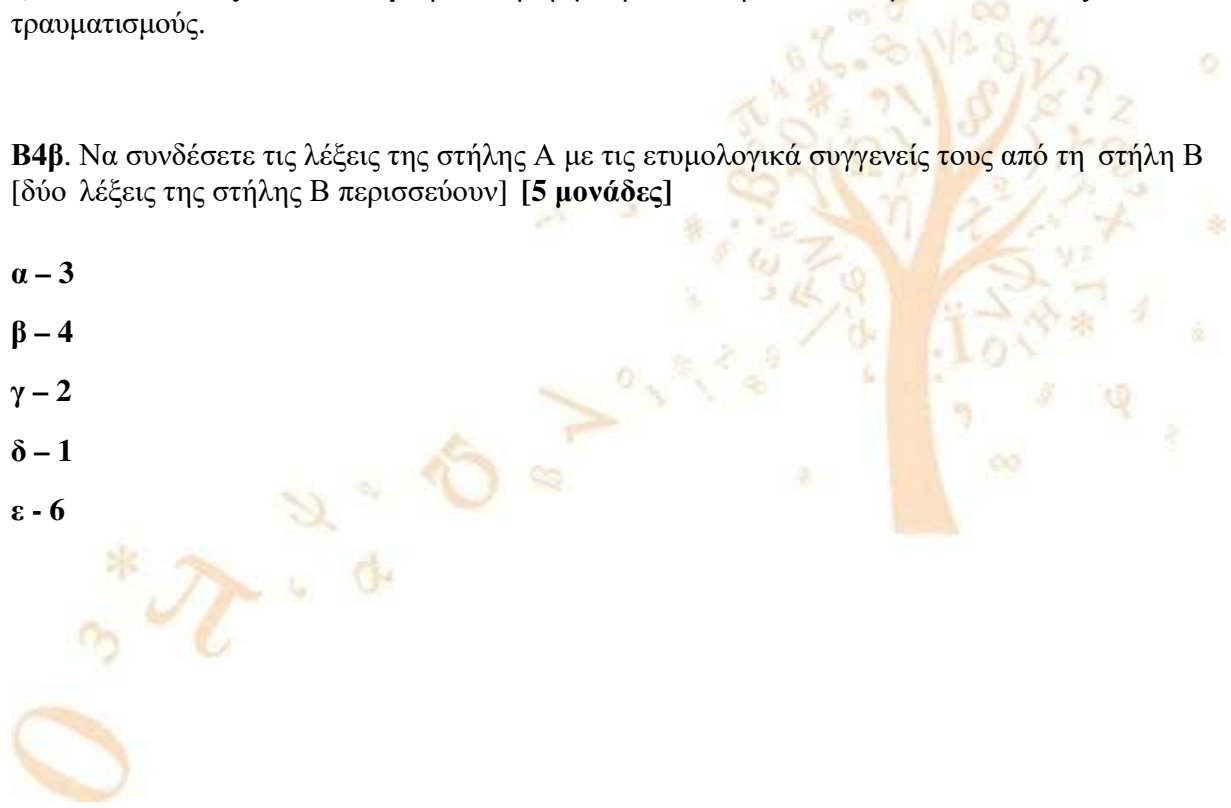
α - 3

β - 4

γ - 2

δ - 1

ε - 6

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΑΔΙΔΑΚΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Γ1. Από το Άργος οι Λακεδαιμόνιοι είχαν επιστρέψει στην πατρίδα τους αφού είχαν κάνει την τετράμηνη ανακωχή και κατηγορούσαν έντονα τον Άγι επειδή δεν είχε κυριέψει το Άργος, ενώ είχε ευκαιρία, η οποία, καθώς πίστευαν, δεν είχε παρουσιαστεί ποτέ πριν, γιατί δεν ήταν εύκολο να συγκεντρώσουν τόσες πολλές και τόσο επίλεκτες συμμαχικές μονάδες. Και όταν έφτασε στην Σπάρτη η είδηση ότι και ο Ορχομενός είχε κυριευτεί, τότε η δυσαρέσκεια μεγάλωσε ακόμα πιο πολύ και, παρασυρμένοι από τον θυμό τους, αποφάσισαν, παρά την συνήθειά τους, να κατεδαφίσουν το σπίτι του Άγι και να του επιβάλουν πρόστιμο εκατό χιλιάδες δραχμές.

Γ2. Σύμφωνα με το απόσπασμα, οι Σπαρτιάτες οργίστηκαν με τον Άγη, τον βασιλιά τους, επειδή δεν κυριέψε το Άργος, παρόλο που ήταν ευνοϊκές οι συνθήκες («Άγιν ἐν μεγάλῃ αἰτία εἶχον οὐ χειρωσάμενον σφίσιν Ἄργος, παρασχὸν καλῶς ὡς οὐπω πρότερον αὐτοῖ ἐνόμιζον»). Η είδηση της συνθηκολόγησης του Ορχομενού αύξησε τη δυσαρέσκειά τους απέναντί του («ἐπειδὴ δὲ καὶ περὶ Ὀρχομενοῦ ἠγγέλλετο ἐάλωκέναι, πολλῶ δὴ μᾶλλον ἐχαλέπαινον»). Γι' αυτό τον λόγο αποφάσισαν αρχικά, παρά τη συνήθειά τους, να κατεδαφίσουν το σπίτι του και να του επιβάλουν πρόστιμο εκατό χιλιάδες δραχμές («ἐβούλευον εὐθὺς ὑπ' ὀργῆς παρὰ τὸν τρόπον τὸν ἑαυτῶν ὡς χρὴ τὴν τε οἰκίαν αὐτοῦ κατασκάψαι καὶ δέκα μυριάσι δραχμῶν ζημιῶσαι»). Ο Άγης τους παρακάλεσε θερμά να μην κάνουν τίποτε («ὁ δὲ παρητεῖτο μηδὲν τούτων δρᾶν») λέγοντας ότι στην επόμενη εκστρατεία, θα επανόρθωνε το σφάλμα του με γενναία συμπεριφορά και ότι, αν δεν το κατόρθωνε, θα επέτρεπε στους Λακεδαιμόνιους να κάνουν ό,τι θέλουν («ἔργῳ γὰρ ἀγαθῷ ῥύσεσθαι τὰς αἰτίας στρατευσάμενος, ἢ τότε ποιεῖν αὐτοὺς ὅ,τι βούλονται»). Οι Λακεδαιμόνιοι ανέβαλαν την επιβολή του προστίμου και την κατεδάφιση αλλά, με την αφορμή αυτή, θέσπισαν νόμο πρωτοφανή, που δεν είχε προηγούμενο στην ιστορία τους. Διόρισαν δέκα Σπαρτιάτες συμβούλους του Άγη και όρισαν ότι χωρίς την σύμφωνη γνώμη τους δεν θα μπορούσε να βγει από την πολιτεία με στρατό για εκστρατεία («οἱ δὲ τὴν μὲν ζημίαν... ἐκ τῆς πόλεως»).

Γ3. ῥᾶστα
ἡμᾶς αὐτάς ᾧ
Σπαρτιᾶτα
τάχεσι
τοῖς παροῦσι

ἠγγέλλθαι
ζημοῖ
ἐπίσχεσ
τιθείμεθα
ἀπαχθήτω

Γ4.α. Να αναγνωριστούν συντακτικά οι υπογραμμισμένοι όροι του κειμένου:

οὐ χειρωσάμενον: επιρρηματική αιτιολογική μετοχή, συνημμένη στο αντικείμενο της περιφράσης ἐν αἰτία εἶχον «Άγιν»

ἄθροους: επιρρηματικό κατηγορούμενο του τρόπου στο «λαβεῖν», με ὄρο αναφοράς το «ζυμμάχους»

ἔαλωκένοι: υποκείμενο στο ρήμα ἠγγέλλετο» ειδικό απαρέμφατο

τὸν ἑαυτῶν: ομοιόπτωτος επιθετικός προσδιορισμός στο «τὸν τρόπον»

αὐτοῖς: δοτική προσωπική κτητική στο «ἐγένετο»

παρὰ τῶν ἐπιτηδείων: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός της προέλευσης στο «ἀφικνεῖται»

- Γ4.β.** Ο πλάγιος λόγος εντοπίζεται στο τελικό απαρέμφατο δρᾶν. Μετατροπή:

Μηδέν τούτων (ὕμεις) δρᾶτε.

Ο πλάγιος λόγος εντοπίζεται στο τελικό απαρέμφατο δρᾶν, συνεπῶς προέρχεται από πρόταση επιθυμίας η οποία στον ευθύ λόγο θα εκφέρεται με προστακτική και σε β' πληθυντικό πρόσωπο.

- «Το παρόν κριτήριο εξέτασης συντάχθηκε από την ομάδα διδασκόντων του Τομέα **Αρχαίων** του Φροντιστηρίου **αξία** και αποτελεί πνευματική τους ιδιοκτησία. Η χρήση του εκτός Φροντιστηρίου επιτρέπεται μόνο για εκπαιδευτικούς σκοπούς. Οποιαδήποτε άλλη χρήση ή αναπαραγωγή χωρίς άδεια μπορεί να επιφέρει τις προβλεπόμενες από τον Νόμο κυρώσεις.»